

Sondažna istraživanja na položaju Veliki Pažut kod Donje Dubrave

Nakon završetka radova na položaju Kalanica, arheološka ekipa nastavlja sa radom na gore navedenom položaju, 1 km istočno od današnjeg naselja Donje Dubrave, neposredno uz rukavac rijeke Drave. Prostor između rukavca i rijeke kao i veći dio okoliša pod nasadom močvarnog drveća, prema prostornom planu bit će potopljen, te će u budućnosti služiti hidrocentrali nedaleko Donje Dubrave kao rezervno akumulaciono jezero. Ranijih godina na ovome prostoru ubicirano je moguće arheološko nalazište.

Sondu veličine 4x2 m otvaramo u smjeru pružanja kamenog zida, a kasnije je produžujemo za još nekoliko kvadratnih metara prema uvjetima samog nalaza i dosta teškog terena. Nakon istraživanja dužina suhozida iznosila je šest metara, širina preko dva metra u najdonjem dijelu sonde, a dubina sonde iznosila je gotovo dva metra. Unutar sonde nije nađen nikakav popratni arheološki materijal, a suhozid nije imao vezivnog tkiva. Istraživanja na položaju Veliki Pažut otkrila su činjenicu da se ovdje ne radi o arheološkom nalazištu, već o ostacima kamenih ustava za riječne vodenice, kojih je do pred tridesetak godina na rukavcu bilo podosta, a ovu činjenicu potvrdili smo usmeno kod živućih vlasnika nekadašnjih vodenica.

Veliki Pažut: Ostaci kamene ustave

Arheološka istraživanja ovog lokaliteta mogla bi se u prvi mah učiniti promašenom investicijom, zbog nedostataka pokretne arheološke građe, ali ostaje sigurnost da budući radovi na ovome terenu neće uništiti kulturni spomenik, što je važan element u vremenu gotovo svakodnevne devastacije pojedinih lokaliteta i objekata kulturne baštine.

Vjekoslav ŠTRK, Zavičajni muzej Čazma

Noviji srednjovjekovni nalazi u Čazmi

U vremenu od srpnja do listopada 1987. godine RO "Komunalija" iz Čazme izvršila je iskop kanala bagerom za postavljanje vodovodnih i plinskih instalacija. Na južnoj strani ulice Milana Novačića kanali su iskopani uzduž pločnika za pješke od zgrade "Elektre" Križ do poslovnih objekata RO "Čazmatrans". Na sjevernom dijelu Moslavačke ulice kanali su prokopani na prostoru između ulice M. Novačića i J. Radanovića u dužini od 100

metara. Širina kopa iznosila je 70 cm, a dubina 130 cm. Zavičajni muzej u Čazmi pratio je po potpisanoj izvođenju zemljanih radova u toku kojih su uz pomoć radnika prikupljeni dosad uglavnom nepoznati nalazi srednjovjekovne keramike na ovom dijelu Čazme.

Na potezu od zgrade "Elektre" do križanja s Moslavačkom ulicom, ispred obiteljskih kuća M. Dončevića, Šegovića i J. Antolovića, ustanovljeni su rijetki fragmenti keramičkih

posuda od slabije do bolje pročišćene zemlje crne, sive i rijede oker boje. Od oblika mogli su se determinirati samo lonci s jednostavnom profilacijom rubova i bez ukrasa.

Keramički nalazi utvrđeni su i ispred poslovno-stambenog objekta u Moslavačkoj ulici (trgovina, autobusna stanica i dr.) i na križanju s ulicom J. Radanovića. Repertoar oblika sveden je samo na tip širokih četvrtastih posuda zaravnjenog ruba i okruglog dna, koje su rađene od bolje pročišćene zemlje oker boje.¹ Pored keramičkih nalaza bilo je i komada kućnog lijepa crvene boje s primjesama pljeve i otiscima drveno pruća.

Znatno više materijala otkriveno je prilikom iskopa šahte za postavljanje plinskih i vodovodnih instalacija (vel. 2 x 3 m) na križanju Moslavačke i ul. M. Novačića nasuprot zgrade Skupštine općine. U sjevernom profilu tla ispod recentne naslage, uočen je sloj sivo-smeđe do crvene zemlje koji se pružao od 0,5 do 1,9 metara dubine, tj. sve do pojave sterilne žute ilovače. Gornji dio ovog sloja na dubini od 0,5 do 0,9 m, sadržavao je ispreturane recentne opeke većeg formata i deblje komade crveno pečenog kućnog lijepa pomješanog s pljevom i otiscima drvenog pruća. Od keramičkih nalaza prikupljeni su fragmenti posuda četvrtastog oblika oker i rijede sive boje, te dijelovi visokih lonaca oker boje s oštro profiliranim rubovima. U donjem dijelu sloja uz kućni lijep bilo je više fragmenata keramičkih posuda, rađenih od dobro pročišćene zemlje oker, smeđe i sporadično sive boje. Pretežno su zastupljeni viši lonci trbušastog i jajolikog oblika s razvrćenim vratom i oštro profiliranim rubom. Vrat je ukrašen motivom jednostruke valovnice, a trbušni i donji dio ima višestruko narebrenu površinu. Dno posuda ima otisnut radionički znak u formi jednostavnog i plastično izvedenog križa. Od ostalih oblika nađena je jedna oštećena posuda (vaza) konusne forme, ukrašena crveno oslikanim pojasevima između nizova istaknutih koncentričnih rebara. Analogije ovom primjerkom gotičke slikane keramike mogu se naći na Garić-gradu u Moslavini.² Pećnjaci su predstavljeni samo jednim nepotpuno sačuvanim primjerkom konusnog oblika s profiliranim dugmetastim završetkom na vrhu. Gornji dio ornamentiran je s više koncentričnih, plitko urezanih linija. Gotovo identični tipovi pećnjaka javljaju se i na srednjovjekovnom lokalitetu Miholjac kod Popovače,³ a slični primjerci nalaze se i u Gradskom muzeju u

U produžetku kanala od šahte prema RO "Čazmatrans" na pojasu dužine 4 metra, u sloju žuto-smeđe zemlje također su otkriveni fragmenti oker i smeđe keramike s oštro profiliranim rubovima, komadi debelog kućnog lijepa s primjesama pljeve i otiscima pruća, te jedan presavijeni brončani lim, koji po obliku podsjeća na tobolac. Keramički nalazi ustanovljeni su i na dionici kanala ispred duge jednokatne administrativne zgrade RO "Čazmatrans", smještene s istočne strane od glavnog ulaza u poslovni kompleks. Kulturni stratum pružao se na dubini od 0,6 do 1,3 metra, a sačinjavala ga je meka tamnosiva do smeđa zemlja s mjestimičnim tankim preslojima zelene boje. Keramika je izrađena od slabije pročišćene zemlje s primjesama pijeska, crne, tamnosive i, iznimno, oker boje. Pretežno su zastupljeni fragmenti oboda lonaca s razvrćenim vratom. Profilacija rubova većinom je naglašena, ali znatno jednostavnije raščlanjenija nego nalazi otkriveni u šahti. Posve rijetko pojavljuju se i primjerci lonaca s višestruko narebrenim rubom u kombinaciji s nizom otisaka nokta na rubu usta. Ukrašavanje posuda izvedeno je motivom jednostruke i dvostruke valovnice na vratnom segmentu, a rjeđe i vretenastom trakom na trbušnom dijelu. Iznimno se javljaju i posude tankih stijenki fine fature i oker boje, ukrašene širokom crveno slikanom valovnicom. Na ovoj dionici kanala nađeni su i srazmjerno brojni osteološki nalazi, koji vjerojatno potječu od domesticiranih životinja, a predstavljaju ostatke hrane.

Sporadični keramički nalazi otkriveni su i u kanalu za komunalne instalacije, iskopanom u listopadu 1988. godine, na prostoru između nove zgrade Privredne banke i zgrade Skupštine općine. Na izoliranom pojasu tla meke, rastresite strukture tamnosive boje, na 1,5 m dubine nađen je mali broj fragmenata keramičkih posuda crne i sive boje s primjesama pijeska u fakturi. Trbušni segment ukrašen je nepravilno urezanim horizontalnim linijama.

Dosad otkriveni keramički nalazi po svojim karakteristikama mogu se podijeliti u dvije grupe. Prvoj grupi pripadaju posude crne i sive boje s primjesama pijeska u fakturi i slabije modelacije površine. Profilacija rubova je jednostavnija, a samo izuzetno pojavljuju se i oblici s naglašenim, ali ne i oštro profiliranim rubovima. Prema tipološkim obilježjima nalaze ove grupe može se datirati u XIV. stoljeće. Drugoj grupi pripadaju posude nešto većih dimenzija od dobro pročišćene zemlje oker i

s oštro raščlanjenom profilacijom rubova. Dominacija žute keramike i primjeraka gotičke slikane keramike svrstava ovu grupu nalaza u XV. i početak XVI. stoljeća.

U toku opisanih zemljanih radova niti na jednom sektoru nisu ustanovljeni ostaci temeljnih zidova srednjovjekovnih objekata. Nalazi kućnog lijepa, međutim, indiciraju mogućnost postojanja takvih objekata na ovom prostoru, tim više jer su identični primjerci lijepa nađeni 1980. godine na lokaciji Hale za remont "Čazmatransa", u obližnjoj ulici Stjepana Poznovije.⁴ U prilog ovoj pretpostavci govore i ostaci temelja starih objekata, vjerojatno srednjovjekovnih koji su konstatirani kod gradnje kuće Jelene Jurković i Zorka Ratkovića, koji se nalaze u blizini spomenute administrativne zgrade RO "Čazmatrans". Pokretni arheološki materijal, prema dobivenim podacima, ustanovljen je i kod gradnje poslovnog tornja RO "Čazmatrans" 1967. godine, smještenog uz glavni ulaz u poslovni kompleks.

Dosad otkriveni keramički nalazi kod iskopa kanala i raniji nalazi keramike s ostacima srednjovjekovne arhitekture nesumnjivo potvrđuju da je prostor između ulice Stjepana

Poznovije i Moslavačke ulice bio intenzivno naseljen u vrijeme kasnog srednjeg vijeka. Samim time novootkriveni nalazi predstavljaju vrijedan doprinos poznavanju rastera naseljavanja ovog dijela Čazme u razdoblju kasnog srednjeg vijeka.

Bilješke:

1 N. PROSEN, Arheološko iskopanje tvrđave u Cazmi, Ljetopis JAZU, knj. 64, 224, sl. 14

2 Arheološka zbirka muzeja Moslavine Kutina (Vodič), Izdanje Muzeja Moslavine Kutina, Kutina 1970.

3 D. IVEKOVIC, Rezultati sondažnih istraživanja na području Moslavine, Zbornik Moslavine I, Kutina 1968, 374, T. 42, fig. 116.

4 Kod iskopa temeljne jame za Halu za remont u ljetu 1980. godine potpisani je utvrdio ostatke dva paralelno tekuća, bagerom devastirana srednjovjekovna zida. Prostor između njih (razmak 5 m) bio je ispunjen djelomično slojem izgorjenog kućnog lijepa promjera 20 cm, koji se urušio prilikom gorenja objekta u požaru. Keramički nalazi pripadaju vremenu XIV. i XV. stoljeća i pokazuju dosta sličnosti s nalazima u iskopanim kanalima.

MUZEJSKI VJESNIK

GLASILO MUZEJSKOG DRUŠTVA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

(Bjelovar, Čakovec, Čazma, Grabrovnica, Kalinovac, Koprivnica, Križevci, Kumrovec, Kutina, Sesvete, Trakošćan, Varaždin, Varaždinske Toplice, Veliki Tabor i Virje)

TEHNIČKO UREDNIŠTVO

Stručni kolegij Gradskog muzeja Bjelovar

Glavni i odgovorni urednik: Goran Jakovljević

Tehnički urednik: Željko Vukčević

Uređivački kolegij: Goran Jakovljević (Bjelovar), Miroslav Klemm (Varaždin), Smiljka Marčec (Čakovec), Rastko Pražić (Kutina) i Oka Ričko (Koprivnica)

Muzejski vjesnik izlazi jedanput godišnje. Rukopise ne honoriramo i ne vraćamo. Za sadržaj i lekturu tekstova odgovaraju autori.

Glasilo solidarno financiraju muzeji sjeverozapadne Hrvatske.

Nakladnik: Gradski muzej Bjelovar

Za nakladnika: Božidar Gerić

Tisak. COLORPRINT Bjelovar

Broj 12 - Ožujak 1989.

God. XII.

Naklada: 800 komada

Naslovna stranica: Detalj metalne ograde ispred spomen-muzeja "Josip Broz Tito" u Velikom Trojstvu, rad Josipa Broza

Prijevod: Oka Ričko (Koprivnica), Marina Šimek (Varaždin), Miroslav Klemm (Varaždin) i Antun Šimunić (Osijek)